

OPPILAIDEN OSALLISTUMINEN KOULUJEN KIUSAAMISEN VASTAISEEN TOIMINTAAN

- Valtaosa oppilaista kokee, että luokassa keskustellaan kiusaamisesta riittävästi, mutta lähes puolet oppilaista ilmoitti, ettei ollut päässyt laajemmin mukaan kiusaamisen vastaisen toiminnan suunnitteluun.
- Koulujen henkilökunta kertoi oppilaiden osallistuvan kiusaamisen vastaiseen toimintaan kohtalaisen hyvin ja tunnisti oppilaiden osallisuuden tärkeyden toiminnan kehittämisessä.
- Oppilaiden osallistumisen mahdollisuuksia rajoitti henkilökunnan mukaan pääasiassa ajan puute sekä haasteet jokaiselle oppilaalle mielekkään roolin löytämisessä.

Oppilaiden ja huoltajien roolia on tärkeää vahvistaa koulun kiusaamisen vastaisessa työssä

Luottamuksellisen suhteen rakentamisessa kodin ja koulun välille on tärkeää luoda huoltajille ja oppilaille mahdollisuuksia osallistua koulun yhteisten toimintojen suunnitteluun. Avoin kommunikaatio tukee myös mahdollisten konfliktitilanteiden selvityä koulussa sekä yhteistyössä kodin kanssa. (Waasdorp, 2011; Brown, Aalsma & Ott, 2013.) Karvin arvioinnin (Rumpu ym. 2023) mukaan niin oppilaat kuin huoltajatkin haluaisivat olla enemmän mukana koulun kiusaamisen vastaisen työn kehittämisessä. Arviointitulosten mukaan huoltajilla on kuitenkin hyvin vähän tietoa siitä, miten koulujen kiusaamisen vastainen työ toteutuu.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toteutti arvioinnin kiusaamisen vastaisista menetelmistä, jonka yhteydessä se keräsi tietoa eri menetelmien käytöstä sekä koulujen kiusaamisen vastaisesta toiminnasta. Tässä julkaisussa esitellään tuloksia oppilaiden ja huoltajien mahdollisuuksista vaikuttaa koulun kiusaamisen vastaiseen toimintaan sekä koulun henkilöstön näkemyksiä huoltajien ja oppilaiden rooleista kiusaamisen vastaisessa työssä.

Oppilaiden ja huoltajien osallistuminen koulun toiminnan suunnitteluun tukee kouluyhteisön vuorovaikutusta

Kiusaaminen ymmärretään yleisesti ryhmäilmionä ja ryhmän vertaissuhteiden tukemisella on mahdollista ehkäistä kiusaamista (mm. Slattery ym., 2019; Salmivalli, 2010; Salmivalli & Nieminen, 2002; James, 2010). Oppilaat ovat koulussa osa niin luokkansa kuin koko kouluyhteisön muodostamaa ryhmää ja näiden ulkoapäin muodostettujen ryhmien lisäksi oppilaat luovat keskenään koulun sisällä omia porukoitaan (Salmivalli, 2010; Salmivalli & Nieminen, 2002). Näiden ryhmien vuorovaikutussuhteiden laatuun vaikuttaa merkittävästi myös koulun yleinen ilmapiiri ja toimintatavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Koulun henkilöstön merkitys sosiaalisen vuorovaikutuksen mallien luomisessa on huomattavan suuri, sillä oppilaat saavat mallia sosiaaliseen vuorovaikutukseen vertaistensa lisäksi juuri koulun aikuisilta. (Wentzel, 2022.)

Oppilaiden ottaminen aktiivisesti mukaan koulun toiminnan suunnitteluun on perusteltua niin yksilön tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen kuin oppilaiden keskinäisten vertaissuhteiden tukemisen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyn kannalta. Tämän lisäksi toimintaan osallistamisella voidaan tukea koko koulun yhteisöllisyyttä.

Suuri osa tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelusta tapahtuu koulun arjessa yhteisen toiminnan parissa ja oppilaiden osallistaminen koulun toiminnan suunnitteluun tukee niin koulun ryhmien keskinäisiä vuorovaikutussuhteita kuin yksittäisten oppilaiden sosiaalisten taitojen kehitystä (Wentzel, 2022).

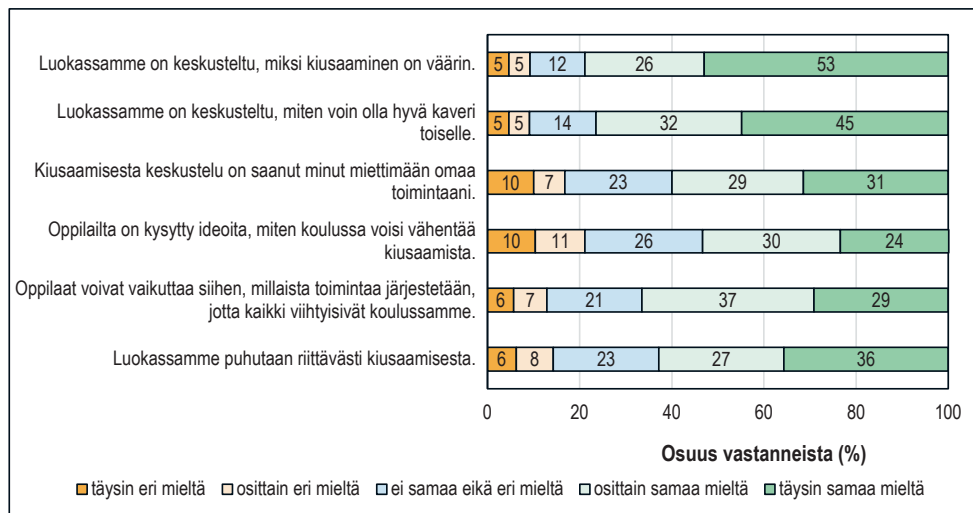
Kiusaamisen vastaisessa työssä oppilaiden on tärkeää ymmärtää, millainen ilmiö kiusaaminen on, mikä kaikki on kiusaamista, millaisia vaikutuksia kiusaamisella on ja mikä oma rooli kiusaamiseen puuttumisessa on (Salmivalli, 2010). Kiusatun asemaan asettuminen ja kiusaamisen haittojen ymmärtäminen ovat erittäin tärkeässä osassa kiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä (Polanin & Vera, 2010). Tämän lisäksi oppilaiden on tärkeää ymmärtää oman toimintansa vaikutukset koko ryhmään ja oma vastuunsa kaikille turvallisen oppimisympäristön ylläpitämisessä. Oppilaiden oman toiminnan vaikutuksia koko ryhmään ja ryhmän toimintaa kokonaisuutena voidaan tarkastella oppilaiden kanssa erilaisten harjoitusten kautta. Tämän lisäksi oppilaiden on tärkeää oppia, miten he voivat yhdessä ryhmänä tukea koko luokan hyvinvointia. (Salmivalli & Voeten 2004.)

Perusopetuslain (29 §) mukaan koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Oppilaiden ja huoltajien näkemykset koulun toiminnasta yleisesti voivat kuitenkin erota varsin vahvasti koulun henkilöstön kokemuksista koulun arjesta (Waasdorp, ym., 2011). Huoltajat saavat tietoa koulun tapahtumista pääasiassa lapsiltaan, joiden kertomukset perustuvat luonnollisesti heidän omiin kokemuksiinsa. Tällöin huoltajille välittyvä kuva koulun yleisestä ilmapiiristä ja siihen liittyen myös kiusaamisen vastaisesta työstä voivat olla hyvin vaihtelevia saman koulun sisälläkin. (Brown, Aalsma & Ott, 2013.) Kokonaisvaltaisessa koulun toimintakulttuurin kehittämisessä huoltajien ja oppilaiden osallistumisesta on hyötyä sekä itse kehitystyön että myönteisten vuorovaikutussuhteiden luomisen kannalta. Kun oppilaiden ja huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä yleisen hyvinvoinnin lisäämiseksi, on kynnys olla yhteydessä myös kielteisempien asioiden osalta matalampi. (Waasdorp, ym., 2011; Brown, Aalsma & Ott, 2013.) Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde koulun ja kodin välille luodaan myös neutraalin ja myönteisen kommunikaation keinoin jo ennen kuin mahdollisia haasteita koulussa on ilmennyt (Smith, 2016). Koulun ja kodin yhteistyöhön sekä oppilaiden osallistamiseen kouluarjen suunnittelussa on olennaista keskittyä, kun rakennetaan kokonaisvaltaisesti hyvinvoivaa koulu yhteisöä.

Kiusaamisesta keskustellaan koulussa, mutta oppilaiden osallisuus kiusaamisen vastaisessa toiminnassa laajemmin on vähäistä

Kiusaamisesta keskustelu sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen on merkittävä osa koulujen kiusaamista ennaltaehkäisevää työtä. Arviointiaineiston mukaan lähes kaikki oppilaat ovat keskustelleet luokassa kiusaamisesta sekä kaveritaidoista ja oppilaat myös pääasiassa kokivat, että kiusaamisesta on luokassa keskusteltu tarpeeksi (kuvio 1). Oppilaiden aktiivisempi osallistuminen kiusaamisen vastaiseen työhön oli kuitenkin aineiston perusteella hieman vähäisempää. Suurin osa vastaajista (79 %) ilmoitti, että luokassa on keskusteltu siitä, miksi kiusaaminen on väärin ja lähes vastaava määrä (77 %) kertoi, että luokassa on keskusteltu siitä, miten olla hyvä kaveri toiselle. Yli puolet vastaajista koki, että luokassa puhutaan riittävästi kiusaamisesta ja yhtä suuri osuus vastaajista kertoi, että kiusaamisesta keskustelu on saanut miettimään omaa toimintaa koulussa. Vastaavasti yli puolet vastaajista kertoi, että oppilailta on kysytty ideoita siihen, miten koulussa voisi vähentää kiusaamista sekä kaksi kolmasosaa koki,

että oppilaat voivat koulussaan vaikuttaa siihen, millaista toimintaa järjestetään kaikkien kouluviihtyvyyden lisäämiseksi. Arviointitulosten mukaan oppilaat voivat osallistua koulujen kiusaamisen vastaiseen toimintaan kohtalaisen hyvin, mutta on huomioitava, että lähes puolet oppilaista koki, ettei heiltä ollut kysytty ideoita koulun kiusaamisen vastaiseen toimintaan.

KUVIO 1. Oppilaiden näkemys siitä, miten kiusaamisen vastainen toiminta koulussa näkyy (n = 11 877–11 982).

Oppilaiden näkemyksissä koulun kiusaamisen vastaisessa toiminnassa oli tilastollisesti merkitseviä eroja sen mukaan, oliko vastaajaa kiusattu koulussa tai oliko hän kiusannut muita. Ryhmien väliset erot eivät kuitenkaan olleet suuret.

Luokkien 1–6 oppilaat ilmoittivat luokkien 7–9 oppilaita useammin, että omassa luokassa on keskusteltu siitä, miksi kiusaaminen on väärin¹ sekä siitä, miten voi olla hyvä kaveri toiselle². Muuten vastauksissa ei ollut suuria eroja luokka-asteiden tai koulun koon suhteen.

Koulujen henkilöstöstä suurin osa (84 %) kertoi, että koulussa on tiedotettu oppilaille kiusaamisen vastaisista toimintatavoista. Tämän lisäksi lähes kolme neljästä vastaajasta (73 %) ilmoitti oppilaiden osallistuvan kiusaamisen vastaisen työn toteutukseen koulussaan. Henkilöstön vastaukset olivat melko hyvin linjassa oppilaiden kokemusten kanssa, joskin ne olivat hieman myönteisempiä. Koulut tunnistivat kuitenkin hyvin oppilaiden osallisuuden merkityksen kiusaamisen vastaisessa työssä ja kiinnittivät huomiota siihen, että oppilaat otetaan toimintaan mukaan. Henkilöstön vastauksissa ei ollut huomattavia eroja koulun koon tai koulutyypin mukaan. Haastattelussa henkilöstön edustajat kertoivat, että oppilaat osallistuvat koulujen kiusaamisen vastaiseen työhön kohtalaisen hyvin, mutta haasteita oli muun muassa ajanpuutteessa sekä kaikille oppilaille mielekkään tekemisen löytämisessä. Henkilöstö mainitsikin, että usein jo valmiiksi kouluun myönteisesti suhtautuvat ja aktiiviset oppilaat osallistuvat aktiivisesti myös kiusaamisen vastaisen toiminnan kehittämiseen, kun taas syrjään vetäytyvämpiä oppilaita on vaikeampi motivoida osallistumaan. Henkilöstö mainitsi ratkaisuksi tähän monipuolisten työtapojen käyttämisen, jotta jokaiselle oppilaalle olisi itseä kiinnostavaa toimintaa.

1 Luokkien 1–6 oppilaat (ka. 4,5), luokkien 7–9 oppilaat (ka. 3,9), $p < 0,001$, $f = 0,24$

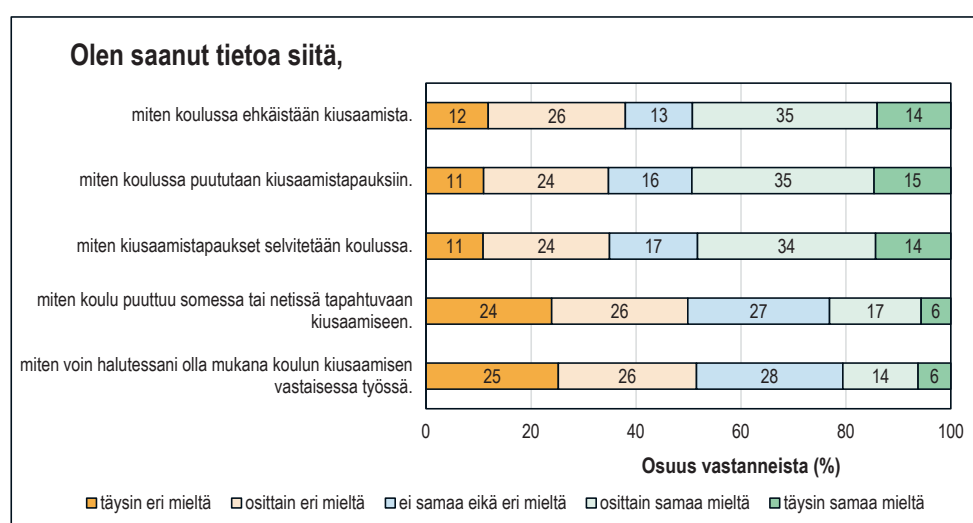
2 Luokkien 1–6 oppilaat (ka. 4,4), luokkien 7–9 oppilaat (ka. 3,8), $p < 0,001$, $f = 0,25$

HUOLTAJIEN KOKEMUS OMASTA OSALLISUUDESTAAN

- Merkittävä osa huoltajista ei koe saavansa tarpeeksi tietoa lapsensa koulun kiusaamisen vastaisesta toiminnasta.
- Huoltajat arvoivat kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumisen tavat kohtalaisen heikoiksi.
- Huoltajat toivoisivat enemmän tietoa etenkin omaa lasta koskevista kiusaamistilanteista sekä yleisesti koulun kiusaamiseen puuttumisen tavoista.

Huoltajien osallisuus koulujen kiusaamisen vastaisessa työssä on vähäistä

Huoltajien tieto koulun kiusaamisen vastaisesta työstä oli arviointiaineiston mukaan huomattavasti oppilaita vähäisempää. Vain noin puolet kyselyyn vastanneista huoltajista (49 %) ilmoitti saaneensa tietoa siitä, miten koulussa ehkäistään kiusaamista (kuvio 2). Vastaava määrä huoltajista kertoi tietävänsä, miten koulussa puututaan kiusaamistapauksiin ja lähes yhtä moni tiesi, miten kiusaamistapaukset selvitetään koulussa. Huoltajista selkeästi pienempi osa (23 %) kertoi saaneensa tietoa siitä, miten koulu puuttuu somessa tai netissä tapahtuvaan kiusaamiseen ja vielä pienempi osa huoltajista (21 %) ilmoitti tietävänsä, miten voi halutessaan olla mukana koulun kiusaamisen vastaisessa työssä. Kokonaisuudessaan koulun kiusaamisen vastainen työ vaikuttaa arviointiaineiston perusteella olevan huoltajille vierasta.

KUVIO 2. Huoltajien näkemys siitä, ovatko he saaneet tietoa koulun kiusaamisen vastaisesta työstä (n = 2 099–2 108).

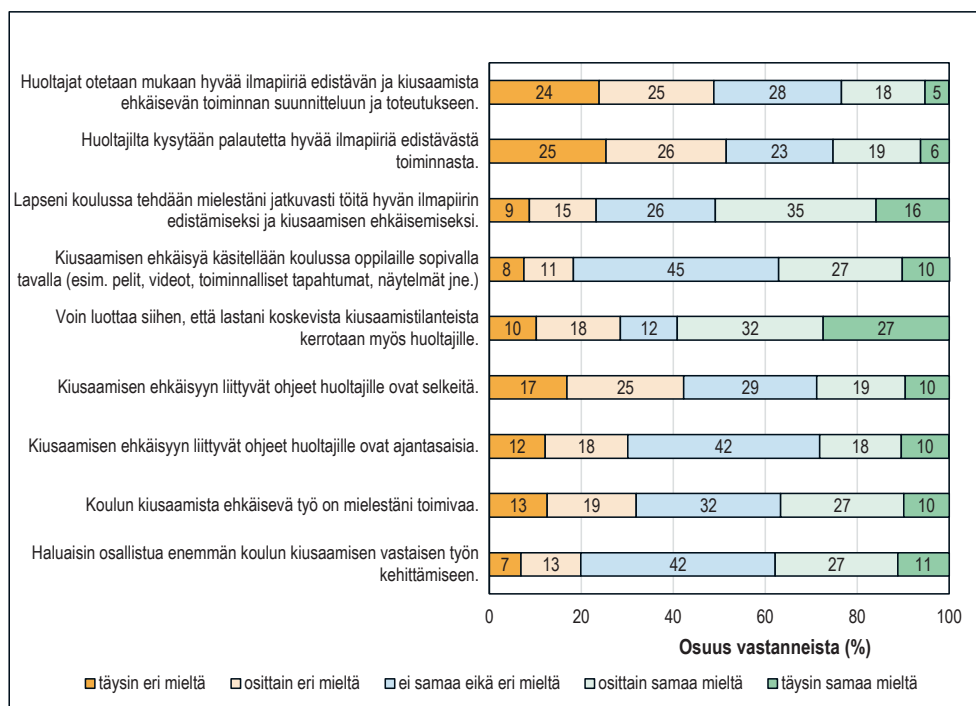
Huoltajat, joiden lasta oli kiusattu koulussa, tiesivät vähemmän koulujen kiusaamisen vastaisesta toiminnasta. Suurimmillaan erot huoltajien välillä olivat siinä, miten huoltaja voi halutessaan olla mukana koulun kiusaamisen vastaisessa työssä³ ja siinä, miten koulu puuttuu somessa tai netissä tapahtuvaan kiusaamiseen⁴.

Huoltajien tieto koulujen kiusaamisen vastaisesta työstä on arviointiaineiston mukaan melko vähäistä ja vastausten perusteella koulujen kiusaamisen vastaisessa työssä on kehitettävää erityisesti kodin ja koulun yhteistyön näkökulmasta. Huomattavaa on, että vain reilu puolet huoltajista (58 %) kertoivat voivansa luottaa siihen, että omaa lasta koskevista kiusaamistilanteista kerrotaan myös huoltajille (kuvio 3). Tämän lisäksi vain reilu kolmannes huoltajista koki koulun kiusaamista ehkäisevän työn olevan omasta mielestä toimivaa. Hieman pienempi osuus vastaajista kertoi, että kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät ohjeet huoltajille ovat ajantasaisia ja selkeitä. Puolet huoltajista koki oman lapsen koulussa tehtävän jatkuvasti töitä hyvän ilmapiirin edistämiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi, mutta vain kolmannes koki kiusaamisen ehkäisyä käsiteltävän koulussa

3 Lasta kiusattu (ka. 2,2), lasta ei ole kiusattu (ka. 2,8), $p < 0,001$, $f = 0,23$

4 Lasta kiusattu (ka. 2,3), lasta ei ole kiusattu (ka. 2,8), $p < 0,001$, $f = 0,21$

oppilaille sopivalla tavalla. Huoltajien osallisuudesta kysyttäessä vastaajista yksi neljästä koki, että huoltajat otetaan mukaan hyvää ilmapiiriä edistävän ja kiusaamista ehkäisevän toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Neljännes vastaajista kertoi koulun kysyvän huoltajilta palautetta hyvää ilmapiiriä edistävästä toiminnasta. Reilu kolmannes huoltajista (38 %) kertoi kuitenkin haluavansa osallistua enemmän koulun kiusaamisen vastaisen työn kehittämiseen.

KUVIO 3. Huoltajien näkemys siitä, miten koulussa tehdään töitä hyvän ilmapiirin edistämiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi (n = 2 095–2 105).

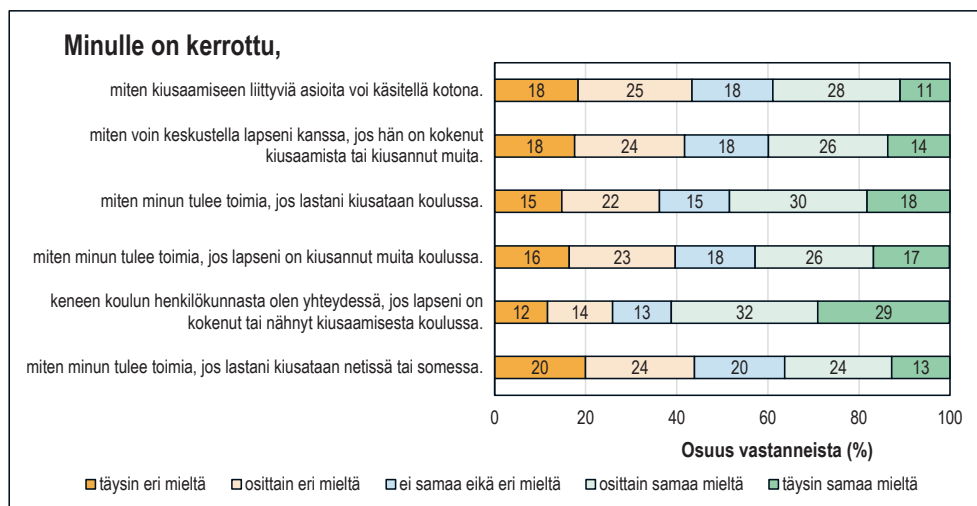
Kokonaisuudessaan huoltajilla näyttää olevan melko vähän tietoa koulun kiusaamisen vastaisesta toiminnasta ja tämän lisäksi uskomukset siitä, miten kiusaamista ennaltaehkäistään ja miten siihen puututaan ovat huomattavan kielteisiä. Oman lapsen kiusaamiskokemukset olivat yhteydessä huoltajien näkemyksiin koulun kiusaamisen vastaisesta toiminnasta. Huoltajat, joiden lasta oli kiusattu, arvioivat kaikki kuviossa 3 kysytyt asiat heikommaksi kuin ne huoltajat, joiden lasta ei ollut kiusattu. Suurimmiin näiden vastaajaryhmien väliset erot olivat siinä, voivatko huoltajat luottaa siihen, että lasta koskevista kiusaamistilanteista kerrotaan myös huoltajille⁵ sekä siinä, onko koulun kiusaamista ehkäisevä työ huoltajan mielestä toimivaa⁶.

Yleisesti koulun kiusaamisen vastaisen työn hahmottamisen lisäksi huoltajien olisi tärkeä tietää, kuinka käsitellä kiusaamista oman lapsen kanssa ja kuinka toimia koulun kanssa, jos oma lapsi on osallisena kiusaamisessa. Arviointiaineiston mukaan huoltajien tieto kiusaamisen käsittelystä oman lapsen kanssa on kohtalaisen heikkoa (kuvio 4). Huoltajista noin puolet tiesi, keneen koulun henkilökunnasta olla yhteydessä, jos oma lapsi on kokenut tai nähnyt kiusaamista koulussa. Tätä pienempi osuus huoltajista tiesi kuinka toimia, jos omaa lasta kiusataan koulussa, tai kuinka toimia, jos oma lapsi on

5 Lasta on kiusattu (ka. 2,9), lasta ei ole kiusattu (ka. 4,0), $p < 0,001$, $f = 0,44$

6 Lasta on kiusattu (ka. 2,5), lasta ei ole kiusattu (ka. 3,4), $p < 0,001$, $f = 0,40$

kiusannut muita koulussa. Viidennes huoltajista oli saanut koulusta tietoa, miten voi keskustella oman lapsen kanssa, jos tämä on ollut osallisena kiusaamiseen koulussa, sekä miten käsitellä yleisesti kiusaamiseen liittyviä asioita oman lapsen kanssa. Selvästi vähiten huoltajilla oli tietoa siitä, miten netissä tai somessa tapahtuvissa kiusaamistapauksissa tulee toimia.

KUVIO 4. Huoltajien näkemys siitä, onko heille kerrottu, miten kiusaamistilanteissa tulee toimia (n = 2 097–2 104).

Niillä huoltajilla, joiden lasta oli kiusattu koulussa, oli huomattavasti kielteisempi käsitys kaikista kuvion 4 asioista, kuin niillä huoltajilla, joiden lasta ei ollut kiusattu. Suurin ero vastaajien välillä oli siinä, onko heille kerrottu miten toimia, jos omaa lasta kiusataan koulussa⁷ tai netissä⁸.

Koulun henkilöstön näkökulma huoltajille tiedottamisesta eroaa huoltajien kokemuksesta. Arviointiaineiston mukaan henkilöstö ilmoitti suurimmassa osassa (79 %) kouluista, että oppilaiden huoltajille on tiedotettu koulun kiusaamisen vastaisista toimintatavoista. Huoltajien kokemukseen verrattuna koulujen henkilöstön vastaukset ovat huomattavan erilaisia, mutta toisaalta niin henkilöstön haastatteluissa kuin huoltajien avoimissa vastauksissa nostettiin esiin koululta tulevan viestinnän suuri määrä, jonka sekä huoltajat että henkilöstö tunnistivat haastavan tiedon saavutettavuutta. Tämä saattaa osaltaan selittää eroa, mutta toisaalta on tärkeää muistaa, että suuri osa huoltajista toivoi juuri kiusaamiseen liittyvää tietoa oman lapsensa koululta.

7 Lasta kiusattu (ka. 2,9), lasta ei ole kiusattu (ka. 3,5), $p < 0,001$, $f = 0,25$

8 Lasta kiusattu (ka. 2,5), lasta ei ole kiusattu (ka. 3,2), $p < 0,001$, $f = 0,25$

OPPILAIDEN KÄSITYS OMASTA ROOLISTAAN KIUSAAMISEN VASTAISESSA TYÖSSÄ

- Oppilaat kokevat roolinsa kiusaamisen vastaisessa työssä usein passiiviseksi, mutta toivoisivat voivansa osallistua toimintaan enemmän.
- Kiusaamista kokeneet oppilaat arvioivat koulun kiusaamisen vastaisen työn muita oppilaita heikommaksi.
- Oppilaat toivoivat voivansa tuoda esiin omaa näkökulmaansa kiusaamisen vastaisessa työssä etenkin kertomalla havaitsemistaan luokan sisäistä epävirallisista sosiaalisista normeista, jotka jäävät helposti opettajilta havaitsematta.

Oppilaat ja huoltajat kokevat roolinsa kiusaamisen vastaisessa työssä pääosin passiiviseksi

Oppilaat jäsentävät omaa rooliaan koulun kiusaamisen vastaisessa työssä hyvin vaihtelevasti. Arviointiaineiston avoimien vastausten sekä oppilaiden haastattelujen perusteella osa oppilaista kokee roolinsa hyvin passiivisena ja on myös tyytyväinen rooliinsa. Toisaalta osa passiivisemmän roolin oppilaista olisi mielellään osallistunut toimintaan enemmän, etenkin toiminnan suunnittelun tasolla. Osa oppilaista haluaisi kertoa enemmän mielipiteitään kiusaamisen vastaisesta toiminnasta. Oppilaat suhtautuivat myönteisesti siihen, että kouluissa kysytään oppilailta mielipiteitä kiusaamisen vastaisen toiminnan kehittämisen tueksi. Ainoat kielteiset maininnat liittyivät kokemukseen siitä, ettei kerrottuja mielipiteitä ollut otettu huomioon, jolloin oppilaat ihmettelivät, miksi mielipidettä oli alkujaankaan kysytty. Toiminnassa aktiivisemmin mukana olevat oppilaat kertoivat myös oppineensa niin sosiaalisia kuin ryhmänohjaukseen liittyviä taitoja.

Huoltajien avoimissa vastauksissa painottui toive etenkin koulun tiedottamisen lisäämisestä. Huoltajat kertoivat toivovansa tietoa luokassa tapahtuneesta kiusaamisesta, jotta voisivat keskustella asiasta myös kotona lapsensa kanssa. Tämän lisäksi myös osa huoltajista ilmoitti toivovansa mahdollisuutta osallistua kiusaamisen vastaisen toiminnan suunnitteluun ainakin ideoinnin tasolla. Toisaalta moni huoltajista ilmoitti olevansa tyytyväinen rooliinsa koululta tulevan tiedon vastaanottajana, eikä varsinaisesti ollut kiinnostunut osallistumaan aktiivisemmin koulun kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Huoltajien osalta koulujen voi olla aiheellista pohtia, miten aiheesta kiinnostuneet huoltajat saadaan mukaan kiusaamisen vastaiseen toimintaan.

Sekä oppilaiden että huoltajien itselleen antamat roolit koulujen kiusaamisen vastaisessa työssä vaihtelevat, mutta ne painottuvat ehdottomasti tietoa ja ohjausta vastaanottavaan rooliin. Molemmat vastaajaryhmät kuitenkin arvostivat oman mielipiteensä kertomisen mahdollisuutta ja toivoivat pystyvänsä vaikuttamaan kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Erityisen myönteiseen sävyyn vastaajat kertoivat kokemuksistaan kiusaamisen vastaiseen työhön vaikuttamisesta ja kuulluksi tulemisesta.

Kiusaamisen vastaiseen toimintaan osallistumisen halun taustalla oli oppilailla toive tuoda esiin omaa näkemystään koulun epävirallisista sosiaalisista normeista ja vertais-suhteiden haasteista, jotka jäävät helposti opettajilta huomaamatta. Oppilaat kokevat voivansa auttaa kiusaamisen vastaisen työn kehittämisessä tuomalla esiin omia käsitteisiään koulun vertaissuhteista ja siitä, mitkä tekijät vähentävät kouluhyvinvointia juuri heidän näkökulmastaan. Toisaalta myös huoltajat kokevat itsellään olevan omalta lapselta saatua tietoa kouluhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, jotka ovat saattaneet jäädä henkilöstöltä huomaamatta. Oppilaiden ja huoltajien näkökulmien huomiointi auttaa ylläpitämään luottamuksellista suhdetta koulun ja kodin välillä.

ARVIOINNIN TOTEUTUS TARKEMMIN

- Arviointiaineisto koostui kouluille toteutetuista kyselyistä, joissa koulujen henkilöstö, oppilaat ja huoltajat arvioivat sekä yleisesti koulujen kiusaamisen vastaista toimintaa että yhtä arvioinnin kohteena ollutta menetelmää. Henkilöstökyselyyn vastattiin ryhmässä. Oppilaskyselyyn vastasi 4.–9.-luokkien oppilaat ja heidän huoltajansa. Kyselylomakkeet sisälsivät Likert-asteikollisia väittämiä sekä avoimia vastauksia.

– Oppilasvastaukset: 12 081

– Huoltajavastaukset: 2 111

– Henkilöstökysely: 245

- Aineistoa täydennettiin oppilaiden ja koulujen henkilökunnan etähaastatteluin.

- Tässä julkaisussa tilastollisen merkitsevyyden p-arvona käytettiin arvoa $p = 0,005$. Efektikokoa käytettiin kertomaan erojen suuruudesta. Efektikoon mittana käytetään tässä raportissa Cohenin f-indikaattoreita. Karkeat rajat efektikoon suuruudelle ovat seuraavat: pieni efektikoko $< 0,10$, keskisuuri efektikoko noin $0,20$ ja suuri efektikoko $> 0,40$. Tässä julkaisussa erot vastaajaryhmien välillä on tuotu esiin silloin, kun taustamuuttujien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja ja jos ero ryhmien välillä on keskisuuri ja suuri.

- Analyysivaiheessa koulut jaettiin oppilasmäärän perusteella kolmeen eri luokkaan

– Pienet koulut: alle 200 oppilasta

– Keskikokoiset koulut: 200–500 oppilasta

– Suuret koulut: yli 500 oppilasta

Lopuksi

Oppilaiden ja heidän huoltajiensa osallistuminen kiusaamisen vastaiseen työhön on tärkeää kouluyhteisöön ja koulunkäyntiin sitoutumisen kannalta. Kiusaamisen vastaisessa työssä oppilaat ja huoltajat voivat tuoda esiin haasteita, jotka jäävät helposti koulun henkilöstöltä huomaamatta. Oppilaat olivat pääasiassa sitä mieltä, että kiusaamisesta keskustellaan luokassa tarpeeksi, mutta viidennessä vastaajista oli asiasta eri mieltä. Vain puolet oppilaista koki, että oppilailta kysytään ideoita koulun kiusaamisen vastaisen toiminnan kehittämiseen, mutta kaksi kolmesta vastaajista koki kuitenkin voivansa vaikuttaa siihen, millaista toimintaa kaikkien kouluviihtyvyyden lisäämiseksi järjestetään. Koulun kiusaamisen vastaisen työn kehittämisessä on tärkeää kuulla myös kiusatuksi tulleita oppilaita, sillä juuri heillä on käytännön kokemusta esimerkiksi kiusaamiseen puuttumisen käytänteistä.

Karvin toteuttaman arvioinnin kehittämissuosituksissa korostetaan, että kouluyhteisössä tulee antaa riittävästi mahdollisuuksia ja tilaa sellaiselle oppilaiden omalle toiminnalle, joka vahvistaa kiusaamisen vastaista normia oppilaiden keskuudessa ja tukee sitä, että jokainen voi tuntea itsensä tärkeäksi kouluyhteisön jäseneksi. Oppilaiden osallisuus on kiusaamisen vastaisen työn tuloksellisuuden näkökulmasta merkityksellistä, sillä koulun ilmapiiri ja oppilaiden keskuudessa vallitsevat normit ovat keskeisiä kiusaamiseen vaikuttavia tekijöitä, joista ensisijainen tieto löytyy nimenomaan oppilailta itseltään.

Huoltajien kokemukset kiusaamisesta tiedottamisesta sekä omista mahdollisuuksista kiusaamisen vastaiseen työhön osallistumisesta olivat arviointiaineiston mukaan huomattavan kielteisiä. Huoltajista merkittävä osa ei kokenut voivansa vaikuttaa koulun kiusaamisen vastaiseen toimintaan tai saavansa koululta tietoa siitä, miten kiusaamistilanteita käsitellään. Merkittävää on myös, että vain reilu puolet huoltajista koki voivansa luottaa saavansa koululta tietoa, jos omaa lasta kiusataan koulussa. Tämän lisäksi huoltajat arvioivat kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen tavat kohtalaisen heikoiksi. Huoltajat, joiden lasta oli kiusattu koulussa, kokivat koulun kiusaamisen vastaisen työn, kiusaamiseen puuttumisen keinot sekä koululta saadun tiedon siitä, kuinka kiusaamistapauksissa tulisi toimia, yleisesti heikommaksi kuin muut huoltajat.

Karvin arviointisuosituksissa painotetaan sitä, että yksisuuntaisen tiedottamisen sijaan kouluissa tulee pohtia, miten eri tavoin huoltajat voivat olla mukana toiminnassa. Osallistuminen voisi olla esimerkiksi syväluotaavaa keskustelua kiusaamisilmiöstä, jonka tavoitteena on luoda huoltajien ja koulujen välille yhteinen ymmärrys kiusaamisesta, sen ennaltaehkäisystä ja siitä, mitä tulee tehdä, jos kiusaamista tapahtuu. Erityisesti netti-kiusaamisen ehkäisyn kannalta on tärkeää, että myös oppilaat ja huoltajat osallistuvat yhdessä koulun kanssa kiusaamisen vastaiseen työhön.

Huoltajat kokevat oman roolinsa koulun kiusaamisen vastaisessa työssä pääosin passiivisena, mikä voi heikentää heidän sitoutumistaan lapsensa kouluun. Koulun heikoksi koettu tiedotus kiusaamisesta voi johtaa siihen, että huoltajat saavat ensisijaisesti tietoa omalta lapseltaan koulun kiusaamisen vastaisesta työstä ja koulussa mahdollisesti tapahtuneesta kiusaamisesta. Huoltajille tulisi tehdä selkeäksi koulun kiusaamisen vastaisen työn periaatteet ja heitä tulee ohjeistaa siinä, miten kiusaamisesta voi keskustella oman lapsen kanssa kotona ja miten toimia, jos lapsi kertoo näkemästään tai kokemastaan kiusaamisesta.

Lähteet

- Brown, J., Aalsma, M. ja Ott, M. (2013). The Experiences of Parents Who Report Youth Bullying Victimization to School Officials. *Journal of Interpersonal Violence* 28(3) 494–518, 2013. DOI: 10.1177/0886260512455513
- James, A. (2010). School bullying. NSPCC research briefing.
- Perusopetuslaki 628/1998.
- Polanin, M. ja Vera, E. (2013). Bullying Prevention and Social Justice. *Theory Into Practice*, Fall 2013, Vol. 52, No. 4, Emerging Issues in School Bullying Research and Prevention Science (Fall 2013), pp. 303–310. DOI: 10.1080/00405841.2013.829736
- Rumpu, N., Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2023). Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi. Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2023.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Salmivalli, C. ja Nieminen, E. (2002). Proactive and Reactive Aggression Among School Bullies, Victims, and Bully-Victims. *Aggressive Behavior*, Volume 28, pages 30–44 (2002).
- Salmivalli, C. ja Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development* 2004, 28 (3), 246–258. DOI:10.1080/01650250344000488
- Slattery, L., George, H ja Kern, L. (2019). Defining the word bullying: Inconsistencies and lack of clarity among current definitions. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 2019, VOL. 63, NO. 3, 227–235 <https://doi.org/10.1080/1045988X.2019.1579164>
- Waasdorp, T., Pas, E., O'Brennan, L. ja Bradshaw, C. (2011). A Multilevel Perspective on the Climate of Bullying: Discrepancies Among Students, School Staff, and Parents. *Journal of School Violence*, 10:2, 115–132, DOI: 10.1080/15388220.2010.539164
- Wentzel, K. (2022). Does Anybody Care? Conceptualization and Measurement Within the Contexts of Teacher-Student and Peer Relationships. *Educational Psychology Review* volume 34, pages 1919–1954 (2022). <https://doi.org/10.1007/s10648-022-09702-4>.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering

PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors

kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre

P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI

karvi.fi